

САЊА Р. ЈОСИФОВИЋ-ЕЛЕЗОВИЋ¹

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
ОДСЈЕК ЗА ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

РЕЦИТОВАЊЕ ПОЕЗИЈЕ У САВРЕМЕНОЈ НАСТАВИ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА КАО СТРАНОГ

САЖЕТАК. У раду се анализирају ефекти рецитовања различитих поетских текстова у настави страног језика на напредном нивоу, са циљем унапређења језичких, културолошких и личних компетенција студената енглеског језика. Уз осврт на савремена сазнања из области методике наставе страних језика, разматрају се могућности и последице употребе различитих поетских стилова на начине који успешно обједињују наставу страног и матерњег језика, књижевности и културе, интензивног и екстензивног читања на страном језику. У оквиру обавезног предмета Савремени енглески језик 7, студенти завршне године дипломских студија Енглеског језика и књижевности Филолошког факултета у Бањој Луци учествују у пројекту рецитовања поезије из светске књижевности на енглеском језику пред публиком. У овој студији случаја критички се анализирају перцепције 25 студената англистике и белешке њиховог професора, водитеља пројекта, у академској 2016/2017. години, након обављених задатака у пројекту рецитовања. Циљ истраживања је добијање бољег увида у делотворност рецитовања поезије на страном језику код студената на факултетском нивоу, те у другим контекстима у којима се учи страни језик. У овом квалитативном истраживању метода тумачења података је анализа садржаја, а методе прикупљања података су посматрање и испитивање (сервеј). Мерни инструмент је упитник са питањима отвореног типа. Резултати истраживања показују да увежбавањем рецитовања на страном језику ради јавног наступа пред ко-

¹ sanja.josifovic-elezovic@flf.unibl.org

Рад је примљен 19. септембра 2021, а прихваћен за објављивање на састанку Редакције Зборника одржаном 21. децембра 2021.

легама и публиком студенти могу значајно унапредити своје личне, језичке, културолошке и професионалне компетенције.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: енглески језик као страни; књижевност; настава страног језика; поезија; пројекат; рецитовање; студенти.

УВОД

Савремена настава енглеског језика као страног темељи се на читавом низу нових приступа учењу језика унутар водећих праваца као што су аудио-лингвализам, когнитивизам, хуманизам, натурализам, који су настали као реакција на тзв. *класични метод* наставе, или граматичко-преводни. Ови приступи су оријентисани према пракси и прате развој психологије, социологије, педагогије и примењене лингвистике (Larsen-Freeman, 2000, стр. 4), фокусирају се на различите аспекте учења језика и нису интегрисани у неку нову јединствену и убедљиву теорију или доминантан модел. Иако се у историји наставе страног језика дуго тежило налажењу „правог“ метода који ће функционисати у свим наставним ситуацијама и решити „проблем“ учења језика једном за свагда, већ се крајем XX века „схватило да никада није било и вероватно никада неће бити једног идеалног модела за све, и у скороје време тежиште је на разрађивању задатака и вежбања који су у складу са оним што знамо о процесима усвајања страног језика, и који прате динамику самог разреда“ (Nunan, 1987, стр. 228). Циљеви наставе постављају се другачије, инсистира се на исходима учења из угла ученика, узима се у обзир глобализација света и примена нових технологија у процесима учења и подучавања. Све поменуто узрокује бројне и различите приступе настави страних језика и на њима заснована методичка решења у процесима учења и подучавања. У двадесет првом веку живимо у такозваном постметодском добу, у којем се ученик/студент премешта у средиште наставног процеса па се дешава прилагођавање наставних техника и метода ученику/студенту, а не обрнуто (Јосифовић-Елезовић, 2017, стр. 224).

Савремени еkleктицизам од наставника страног језика захтева да буде изузетно проницљив, флексибилан, сналажљив и храбар. Наставни планови и програми, силабуси, Заједнички европски оквир за језике и уџбеници, само су оквири, а образовани, вредни и посвећени наставници кључни су фактори који могу помоћи студентима/ученицима да напредују у свом зна-

њу и вештинама на страном језику. Да би се учење што више дешавало на часовима и да би се избегла зависност од уџбеника, наставникова вичност од централног је значаја. За ефикасно примењивање принципијелног еклектицизма (Brown, 2002) у учионици важно је добро познавање ризнице досадашњих метода, приступа и техника подучавања страних језика.

Приступи настави страног језика данас у складу су са научним открићима и истраживањима, посебно у области усвајања језика и учења, и деле неке претпоставке савременог образовања уопште. Учење се усредсређује на извршење задатка, значење и аутентичне активности. Пажња студената усмерава се према теми и садржају, а даље од форме и у складу је са већ постојећим познавањем света ученика. Когнитивно учење језика подразумева комбиновање језичке и културолошке свести, промовисање способности ученика да развију свест о својим шемама дискурса и страномј култури. Под утицајем психоллингвистике учење језика се фокусира на процес, на свест о стратегијама и процесима учења језика. Наставник је мање предавач, а више неко ко омогућава учење (*enabler*), а аутономност ученика се повећава и он преузима одговорност и контролу над сопственим учењем. Учење се схвата као функција неке активности, контекста и културе у којој се јавља, ситуирано је, и фокус је на социјалној интеракцији и стварању значења кроз колаборацију. Ученици постају укључени у једну заједницу која утеловљује одређена веровања и понашања која треба усвојити. Оспособљавање ученика/студената у обликовању сопствених знања једна је од кључних промена у савременим схватањима наставе и учења (Јосифовић-Елезовић, 2017, стр. 225).

Ауторка овог рада узела је у обзир све наведено при креирању и имплементирању пројекта рецитовања поезије у настави енглеског језика као страног са студентима. На основу реализованог пројекта спроведено је истраживање за потребе овог рада, чији је главни циљ процена делотворности рецитовања поезије на страном језику код студената енглеског језика као страног на факултетском нивоу.

Будући да се студенти испитаници у овом истраживању школују за наставнике енглеског језика као страног за различите узрасте и нивое, један од разлога за имплементирање пројекта рецитовања поезије на енглеском језику јесте веровање аутора да будући савремен и компетентан наставник енглеског језика треба да има искуства у различитим активностима са поетским

текстом. То је првенствено зато да би у будућој наставној пракси могао спремније да интегрише поезију у наставу страног језика и тиме спремније удовољи потребама учења оних ученика које инспирише читање, слушање, писање и говорење поезије.

У поглављу које следи даће се краћи теоријски преглед предности коришћења књижевности, с нагласком на поезију, у савременој настави енглеског језика као страног. Затим ће се у посебним поглављима детаљније описати методологија спроведеног емпиријског истраживања, најрелевантнији резултати и дискусија о добијеним налазима у светлу знања из методике наставе страних језика. У закључку се наводе најважније импликације за учење и наставу страних језика.

ТЕОРИЈСКЕ ПРЕТПОСТАВКЕ КОРИШЋЕЊА ПОЕЗИЈЕ У НАСТАВИ СТРАНОГ ЈЕЗИКА

Значај књижевности у процесу учења страног језика и везу између књижевности и личне укључености препознали су многи лингвисти, од којих су најпознатији и најутицајнији лингвисти друге половине XX века, Јакобсон, Видоусон, Крешен, Брамфит, Картер, Лонг и други (Јосифовић-Елезовић, 2017, стр. 232). У теоријској литератури о коришћењу књижевности на часу страног језика наводе се бројни разлози, који указују и на предности коришћења књижевности у настави уопште. Три су кључне групе аргумената: афективни (уживање, мотивација, персонализација), културолошки (културолошко знање, интеркултуролошко искуство) и психолингвистички (фокус на форму, вештине процесуирања дискурса – доношење закључака, процесуирање небуквалног језика, толеранција двосмислености и др.) (Hall, 2005, стр. 48). Књижевност је аутентичан материјал који се бави нетривијалним стварима, релевантним за животе студената/ученика. Интересантна је и мотивирајућа и шири видике упућујући на друге земље, културе и историјске периоде. Често је занимљивија од текстова из уџбеника страног језика па стога код студената/ученика може изазвати осећај задовољства због разумевања неког цењеног књижевног дела. Књижевност утиче на опште, комплетно образовање једне личности као целине, а не само на усавршавање лингвистичких и когнитивних знања. Осим што се упознају са културом земаља у којима је страни језик матерњи, испитивањем и откривањем различитих описаних вредности у књижевним делима, ученици/студенти разви-

јају своје сопствене вредности и ставове према њима, истовремено их дефинишу и модификују, а то им, будући да је везано за живот уопште, и користи касније у животу, односно свету изван учионице (Јосифовић-Елезовић, 2017, стр. 231). Књижевност помаже богаћење вокабулара и ширење свести о језику. Изложеност књижевном језику заједно са договарањем око значења текстова, уз озбиљан рад на софистицираним или нестандартним примерима језика (какав се може појавити у књижевним текстовима) учиниће да ученици/студенти буду свеснији норми употребе језика, прошире свест о језику, те боље развију своју језичку компетенцију (Widdowson, 1975).

Важно је нагласити да у настави језика, посебно комуникативној и хуманистичкој, наставник не предаје о књижевности, већ је користи. Он је свестан важне дистинкције између проучавања књижевности као такве и коришћења књижевности као извора (Carter & Long, 1991, стр. 3), са циљем побољшања језичке и интеркултуралне компетенције, а кроз стални фокус на развој комплетне личности студената/ученика. Читање и слушање аутентичних прича и песама пружају мотивирајући медијум за усвајање и коришћење језика, истовремено поспешујући развој критичког мишљења (Јосифовић-Елезовић, 2017, стр. 241).

Књижевност је погодна за развој интеркултурне свести студената, емпатије, толеранције према различитости и емоционалне интелигенције, а уколико и наставник показује свест о важности социо-афективних фактора, а не само когнитивних, при учењу може знатно поспешити процес учења (Brown, 2002).

Поезија као књижевни род пружа посебно задовољство и, наглашавајући музикалност језика кроз риму, ритам и метар, кроз вешто одабране речи, буди снажне емоције у људима. Томас Харди је сажето истакао ову одлику поезије. „Поезија је емоција по мери. Емоцију вам даје природа, али меру вам даје уметност (аутор, слободан превод).“² Мења нам и перспективу. Перси Биш Шели (Shelley, 2004) у свом чувеном есеју *Одбрана поезије* расветљава ову моћ поезије, „Поезија подиже вео са скривене лепоте света и чини да познати предмети изгледају као да нису познати“ (аутор, слободан превод).³ Естетске, имагинативне и афективне особине поезије неоспориве су.

² “Poetry is emotion put into measure. The emotion must come by nature, but the measure can be acquired by art.” – Thomas Hardy <https://www.brainyquote.com/authors/thomas-hardy-quotes>

Поезија нуди многе могућности за читање, писање, слушање и говор и у настави страних језика. Даје ученицима прилику да прошире вокабулар, да се поиграју језиком и упознају се са различитим ритмовима и римом (Josifović-Elezović, 2004). Благодати употребе поезије добро су документоване. На пример, истраживање професорице Џенет Хјуз са Универзитета у Онтарију у Сједињеним Америчким Државама једно је од многих истраживања која показују позитивне ефекте поезије на развој писмености. Као што др Хјуз истиче, „обраћање пажње на речник и ритам развијају усмене језичке вештине“ (Hughes, 2007, стр. 1) и развој вештина усменог језика има снажну корелацију са вештином читања. О учинковитости коришћења поезије у настави страних језика расправљало се много, али о рецитовању поезије у настави страних језика нема публикованих радова па је ово истраживање допринос анализи делотворности тог аспекта коришћења поезије у настави страних језика.

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Предмет овог истраживања је рецитовање на страном језику у настави енглеског језика као страног, на факултетском нивоу. Главни циљ истраживања је добијање бољег увида у делотворност рецитовања поезије на страном језику на основу искустава студената који су учествовали у пројектној настави рецитовања припремајући се за поетски јавни наступ. У складу са циљем истраживања дефинисана су следећа истраживачка питања:

Каква су искуства студената енглеског језика и књижевности у учешћу у пројекту рецитовања песама из светске књижевности на страном језику пред публиком?

У којој мери се путем рецитовања поезије на страном језику пред публиком развијају језичке, културолошке и личне компетенције студената?

Које елементе рецитовања поезије у оквиру часова страног језика би требало још унапредити?

³ “Poetry lifts the veil from the hidden beauty of the world, and makes familiar objects be as if they were not familiar.” https://www.gutenberg.org/files/5428/5428-h/5428-h.htm#link2H_4_0010

ОПИС УЗОРКА

Узорак у овом истраживању је пригодан, и чине га 25 студената енглеског језика и књижевности Филолошког факултета Универзитета у Бањој Луци, на четвртој, завршној години студија првог циклуса. Испитаници су 22 особе женског пола и 3 мушког, узраста у распону од 21 до 25 година. Истраживање је обављено у априлу 2017. године.

ОПИС ИСТРАЖИВАЊА

У овој студији случаја методе прикупљања података биле су посматрање с учешћем и сервеј, а метода тумачења података је квалитативна анализа садржаја. Квалитативно истраживање је одабрано јер је примерено циљу – добијању холистичког погледа на феномен рецитовања поезије на страном језику, у којем је фокус субјективно искуство студената у педагошкој интервенцији примењеној са циљем побољшања језичких, културних и личних компетенција испитаника, студената завршне године студија енглеског језика и књижевности.

Мерни инструмент чине квалитативни подаци – белешке професора након посматрања припрема, часова и извођења студената, и мишљења студената добијена у анкетном упитнику састављеном од четири питања отвореног типа.

Упитником су истражене, а затим критички анализирани перцепције студената и искуство након обављених задатака у овом пројекту, с циљем добијања бољег увида у делотворност рецитовања поезије на страном језику код студената на факултетском нивоу. У првом питању се од студената тражило да одговоре да ли им се и због чега допао пројекат рецитовања поезије на енглеском језику у оквиру предмета Савремени енглески језик 7. У другом питању је требало да прецизно оцене побољшање својих језичких, културолошких и личних компетенција након припрема за поетски матине и извођење пред публиком. Треће питање је тражило да одговоре да ли би радо поново учествовали у сличном пројекту и због чега. У четвртном питању се од студената очекивало да дају сопствене предлоге и препоруке за будуће сличне пројекте.

Белешке професора након 15 часова у семестру, укључујући финално рецитовање, садрже 2650 речи, а одговори свих 25 студената испитаника сакупљени су у документ који садржи укупно 3440 речи.

ОПИС ПРОЈЕКТА РЕЦИТОВАЊЕ ПОЕЗИЈЕ ИЗ СВЕТСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ НА ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ КАО СТРАНОМ

У наставном плану и програму студија првог циклуса Енглески језик и књижевност Филолошког факултета у Бањој Луци, у исходима учења силабуса за Савремени енглески језик 7 прецизирано је да студенти треба да „говоре тачно и течно на енглеском језику, користећи богат вокабулар, сложене реченице и преносећи финесе у значењу“.⁴ На испитима се, међутим, у вишегодишњој пракси, често показивало да студенти неразговорно и непрецизно читају, и не говоре тачно и течно. Решење за овај проблем тражено је у савременој методици наставе енглеског језика, па је као једна од дидактичких интервенција имплементиран пројекат рецитовања.

Од академске 2015/2016, сви студенти завршне године дипломског студија енглеског језика и књижевности Филолошког факултета у Бањој Луци имају прилику да учествују у пројекту рецитовања поезије из светске књижевности на енглеском језику пред публиком, у оквиру обавезног предмета Савремени енглески језик 7. Од студената се очекује да се у току 15 часова (један седмично) у семестру припреме за поетски догађај на којем ће сви рецитовати поезију на енглеском језику. Пројекат је осмишљен у сарадњи са студентима, а задатак је обавезан за све студенте четврте године. Јавни наступи се одржавају и на факултету, али је приоритет одржавање поетских матинеа или вечери изван факултета, пред публиком и под надзором професора.⁵

Иницијална намера овог пројекта била је да се кроз обавезно читање, слушање и рецитовање поезије помогне студентима да постану флуентнији читаоци и љубитељи поезије, те да се боље испитају начини, могућности и ефекти примене интегрисаног, еклектичког приступа у настави језика, који се заснива на претпоставци да језик јесте књижевност.

⁴ https://www.flf.unibl.org/wp-content/uploads/2018/09/savremeni_engleski_jezik_71.pdf

⁵ Досад су се ова догађања приређивала у Аустријској читаоници, на Филозофском факултету, у Америчком кутку, у амфитеатру Факултета политичких наука и Народној и универзитетској библиотеци у Бањој Луци. Публику су сачињавали углавном професори и сарадници Одсека за енглески језик и књижевност Филолошког факултета Универзитета у Бањој Луци, као и гости самих студената, углавном пријатељи.

Учешће свих је обавезно, без обзира на то да ли сви студенти воле или не воле поезију. Овакав приступ је намеран. Оправдава се ставом да ће студенти након учешћа у пројекту читати тачније и течније, генерално говорећи. Такође, наставници страног језика, који су обично и наставници књижевности, треба да поседују шира и продубљена знања о поезији као једном од главних књижевних жанрова. Педагошко образложење је у чињеници да у будућој наставној пракси, у настојању да што ефикасније удовоље различитим потребама и стиловима учења појединачних ученика, наставници треба да интегришу поезију у своје планове часова због ученика за које је управо поезија извор инспирације. Такви ученици су склони да уче језик песама које читају и сопствене емоције изражавају кроз поезију, на матерњем и страном језику.

Активна укљученост студената је приоритет. У средишту наставног процеса је студент и учење, а подучавање је у другом плану. Поезија се учи, усваја директно а не индиректно, кроз знања о поезији. Знања о поезији нису искључена, већ интегрисана у усвајање поезије на часовима и ван часова.

На првом часу се студентима опишу фазе пројекта и објасни зашто се ставља акценат на поезију. Иако сви књижевни жанрови имају место у настави страног језика, фокус је стављен на поезију, јер је занемарена у наставним контекстима, „кратка и слатка“, инспиративна емотивно и интелектуално, наглашава значај изговора, интонације, елокуције. Нагласи се да има безброј врста поезије, да није сва поезија „тешка“ и да се у светској ризници поезије могу наћи песме за свачији укус. Важно је на самом почетку помоћи студентима с предрасудама о поезији као „неразумљивој“ и „неприступачној“ да схвате да је књижевни језик често изненађујуће обичан, док је обичан језик често изненађујуће поетичан (Hall, 2005, стр. 37).

На уводним часовима у семестру, студентима се као инспирација презентују аудио и видео снимци рецитовања поезије од стране познатих домаћих и страних песника, рецитатора и глумаца.⁶ Креће се са једноставнијим и забавним формама јер су прикладније за слушање и читање на часу и води се рачуна да

⁶ На часовима су коришћени видео снимци рецитовања следећих чувених песника и глумаца: Матија Бећковић, Петар Краљ, Мирјана Бобић Мојсиловић, Горан Султановић, Раде Шербеџија, Антони Хопкинс, Цереми Ајронс, Бенџамин Зефенаја, Том Мидлстон, Бенедикт Камбербеч, Мајкл Кејн, Маја Енцелу, Калил Џибран, Чарлс Буковски и други.

песме буду из разноврсних жанрова да би се удовољило различитим укусима студената. Приказује се комична, љубавна, филозофско-религиозна, сатирична, родољубива поезија, и представља се алтернатива и нестандартне језичке форме уместо канона, јер се он већ обрађује на часовима књижевности. Студентима се препоручују квалитетне светске и домаће веб-странице на којима је мноштво песама из различитих историјских епоха, из различитих делова света и у графичкој, аудио и/или видео верзији.⁷ Коришћење дигиталне технологије (YouTube, интернет) охрабрује се од почетка. Дигитална писменост је обавезан део савремене дефиниције писмености, па се подржава коришћење мултимедија и комбиновање рецитовања са елементима других уметности, музиком, драмом и др.

Слободан избор текстова на енглеском језику из светске ризнице песама, укључујући и публиковане преводе поезије са различитих језика на енглески, омогућава студентима још већу разноврсност него да је у питању само англосаксонска поезија, са којом се студенти иначе упознају на часовима књижевности. Могућност избора осигурава и већу аутономност у учењу, која се огледа у самосталном доношењу одлука и преузимању одговорности за сопствени избор и учење. Дата је и могућност одабира драмских и прозних одломака за случај да неки студенти преферирају прозу у односу на поезију.

Студенти се од почетка, у раду код куће, припремају за рецитовање пред професором и колегама и увежбавају гласно читање и изговор, што представља постепен и погодан увод у извођење поезије, као могућу следећу фазу у вежбању читања, слушања и говорења на страном језику. Припрема за јавни наступ је изузетно важан елемент у овом пројекту па се подршка студентима даје на часовима и кроз консултативни рад са малим групама, паровима и индивидуално.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања обухватају резултате анализе бележака професора након посматрања понашања студената на часовима и на финалном јавном наступу пред публиком и резултате анализе одговора студената испитаника у анкети о искуству

⁷ <https://www.poemhunter.com/>, <https://www.poetryfoundation.org/>, <https://sites.google.com/site/projectgoethe/Home>, <https://www.poetryoutloud.org/>, etc.

учествовања у пројекту рецитовања поезије на енглеском језику као страном.

БЕЛЕШКЕ О РЕЦИТОВАЊУ СТУДЕНАТА ПРЕ И У ТОКУ ФИНАЛНОГ ЈАВНОГ НАСТУПА

Посматрањем понашања студената на часовима у току пројекта и при извођењу пред публиком анализиран је напредак у њиховој ангажованости, мотивисаности и креативности, као и у развоју њихове елокуције, емпатије и интеркултуролошке свести.

Пројекат је успешно спроведен до краја, упркос извесном почетном страху од ризика у захтевању да сви студенти учествују у пројекту без обзира на то да ли воле поезију. Из часа у час студенти су долазили спремнији да рецитују и слушају колеге како рецитују. Након сваког рецитовања следио је аплауз колега. Неки студенти су више пута долазили на додатне консултације и доносили више песама за рецитовање. Свих 25 студената рецитовало је пред публиком на поетском догађају на крају семестра. Сви су деловали припремљено, мотивисано и већина је знала свој текст напамет.

Став студената према могућности избора поезије из ризнице светске, а не само англосаксонске, књижевности био је веома позитиван од почетка пројекта. Неки студенти су бирали преводе песама српских песника на енглески, нпр. Десанке Максимовић, Мике Антића, Љубивоја Ршумовића и других. Неки су налазили преводе чувених дела чилеанских (Неруда), индијских (Тагоре), јапанских (хаику поезија непознатих аутора), персијских (Руми) и других песника. Слобода избора утицала је на студенте стимулативно у погледу екстензивног читања, које се дешавало код свих студената у приличној мери. Доказ за то је податак да су студенти бирали многе песме за рецитовање од стране аутора/ауторки који су осталим студентима били непознати.

Елокуција се код свих студената увећавала с временом. Код већине је била на ниском нивоу приликом првог наступа пред професором и колегама због треме и неувежбаности, али се већ на другом рецитовању пред другима побољшала код велике већине. На часовима су колеге давале конструктивне коментаре једни другима након рецитовања, а дешавало се и снимање извођења, па након преслушавања (ван часа) формативно самовредновање.

Осећај емпатије је био уочљив код већине студената – рецитатори су се прилично успешно стављали у позицију протагониста док су читали, што их је чинило саосећајнијим према различитим ликовима из песама.

Креативност студената је била на високом нивоу и огледала се у више аспеката. Једна студенткиња је на матинеу донела гитару и свирала док су други рецитовали. Друга студенткиња је певала своју песму, уз опште одушевљење и подршку колега, док је једна студенткиња дошла обучена као женско и као мушко јер је то било у складу са ликовима у песми коју је рецитовала.

На поетском матинеу је било присутно шест професора са Одсека за енглески језик и књижевност у публици. Њихове реакције су биле веома позитивне и похвалне. Један колега је рекао како је одушевљен и како је био врло изненађен талентованим извођењем појединих студената, које на својим часовима није примећивао. Закључио је да „ми њих заправо врло мало познајемо“. Овај податак иде у прилог ставу аутора да је студентима потребно дати прилику да се изразе ван редовне наставе, као и да је стимулативно организовати мање формалне догађаје на којима ће се они без стреса и анксиозности креативно изражавати на страном језику, усавршавајући „успут“ своје језичке и културолошке компетенције.

ОДГОВОРИ СТУДЕНАТА О ИСКУСТВУ УЧЕШЋА У ПРОЈЕКТУ РЕЦИТОВАЊА ПОЕЗИЈЕ

На прво питање о искуству студената енглеског језика и књижевности након учешћа у пројекту рецитовања песама из светске књижевности на страном језику пред публиком студенти су одговорили да су ова искуства, по њиховим речима, изузетно позитивна. На ово питање су сви студенти одговорили, и најопширније. Укупан број речи свих одговора је 927, а неки од типичних одговора су следећи:

– Да, дојао ми се. Зајшо шшо смо чули за неке нове ѿјеснике или извођаче и зајшо шшо је било разних начина ѿрезентовања ѿе ѿезије. Колеје су биле сјајне и уживала сам у свим изведбама.

– Да, смајрам да је ѿројекаѿи био феноменална идеја јер су сѿуденѿи добили ѿрилику да искусе чари, али и ѿѿешкоће реѿиѿовања ѿоезије. Такође, сѿуденѿи који изузетно воле књижевностѿ добили су ѿрилику да исѿу изведу ван учионице и ѿодијеле је са

друћима, шѣ шѣко оно шѣо се ради на курсевима књижевностѣи добија и шѣраћичну сврху.

- Да, доѣао ми се јер волим шѣезију, а нарочитѣо ми се свидјело шѣо стѣо нисмо били ошраничени само на брићанску и америчку шѣезију већ смо моћли изабраћѣи и неке од наших шѣјесника или шѣјесникиња које изузетѣно волим. Такође, доѣало ми се и стѣо смо имали музику у шѣозадини, шѣо је свакако дошринијело ашмосфери.

- Наравно да ми се доѣао. Сви смо имали шѣрилику да изразимо своју креатѣивностѣ. Већина стѣуденатѣа је ушлавном више наклонѣна шѣрози нећо шѣезији али здоћ шѣоћа шѣоо смо сами дирали шѣјесме шѣо нашем укусу имали смо шѣрилику да уживамо и у шѣезији.

У другом питању у упитнику од студената се захтевало да прецизирају како су се усавршили у погледу својих језичких, културолошких и личних компетенција. Троје студената није сматрало да су усавршили језичку компетенцију и они су на ово питање одговорили кратко, не наводећи разлоге. Двоје се није изјаснило. Уочена је извесна доза самокритичности код неких, али не толика да поремети увид у напредак. Већина студената сматра да им се језичка компетенција побољшала. Најчешће наводе напредак у постизању правилног изговора, дикције и природног, изражајног читања.

- Више обраћам шѣажњу шѣје ћу најшравитѣи шѣаузу, на рѣшам и иншонацију, шѣравилан изшвор, и да звучи шѣриродно.

- Вјѣжбање стѣреса, рѣшам, иншонације и изшвора огрѣђених рѣјечи за шѣшреде шѣезије

- Више сам се фокусирао на рѣјечи и на значење исшних и шѣокушао да их дочарам иншершрѣшацијом, а уједно сам и усшћо да усшорим свој шѣвор и чѣшћање шѣоо ми је раније било шѣродлем, јер сам имао обдичај да удрзам чѣшћање/шѣвор и 'шѣрошшам' слова у журди.

- Мислим да сам шѣоболшала свој изшвор, а исшћо шѣако научила лијѣйо и изражајно да чѣшћам. Велики шѣруд се улаћо у шѣрецизно изшваране рѣјечи и унос адекватне емоције у изведбу шѣоболшао је квалитѣетш комуникације уошшћено на шѣом шѣлану се нисам шѣуно шѣоболшала али здоћ шѣоћа шѣоо смо имали шѣрилику да увѣждамо рецишовање, моћла сам изражајније да изрецишшјем шѣјесму.

О усавршавању културолошких компетенција прецизније се изјаснило 16 од 25 студената (64%). О њима су се више изјашњавали него о језичким компетенцијама (у делу питања о усавр-

шавању културолошких компетенција написали су укупно 388 речи, у односу на 289 за језичке компетенције) и сви коментари били су позитивни:

- Мислим да смо чули мноґо поезије за коју нисмо раније знали.
- Ширење знања о књижевности (поезија и проза), нарочито оне које не изучавамо на факултету (Хаику поезија ми се нарочито свидјела.:))
- С одзиром на то да је свако прије рецизовања образложио зашто је изабрао баш ту pjesму, то је рекао/рекла нешто више и о самом аутору и pjesми, сазнала сам неке позадинске чињенице како о pjesмама тако и о ауторима, друштвеним проблемима описаним у pjesмама и епихама и правцима којима pjesме припадају.
- Већина студенткиња је прије рецивације рекла пар уводних реченица о дјелу које су рецивовали, што је дефинитивно проширило/ утврдило наше знање о аутору, дјелу и времену из којег оно потиче.
- Упознавање с различитим жанровима и начинима изведби.

Студенти су се најопширније изјашњавали у одговору на питање о усавршавању личне компетенције. Укупно је било 438 речи у одговорима. Пет испитаника није одговорило на ово питање. Већина је учила код себе побољшање у јавном наступу, савладавању треме од публике:

- Излазак из комфор зоне (рецивање пред другима).
- Што се тиче мене лично, рецивање поезије ми је помогло да се ослободим страха и треме приликом јавног наступа или говора.
- Рецивовао јавно нисам од приредбе у 9. разреду основне школе ја сам заборавио какав је осјећај и мислио сам да ћу имати огромну трему и да ћу прескочити неки стих, удржити нешто или погрешно прочитати. Ипак, био сам смирен када сам кренуо да читам а публика (колеге и професори) ми је дала 'вјештар у леђа' и наглашио сам самој себи тој дана и осјећао сам се поносно на самој себи.
- Помоћло ми је у побољшању изражавања. Сваки наредни пут ће ми бити лакше да изађем пред публику и изрециујем нешто.

Треће питање је проверавало веродостојност одговора на прво, тражећи од студената да кажу да ли би поново учествовали у сличном пројекту и зашто. Већина је потврдно одговорила. Неки студенти су рекли да су заволели поезију након учешћа у

овом пројекту и нагласили важност креативног изражавања и рецитовања:

– Одувијек сам више вољела прозу него поезију, али овај пројекат ми је у истој мери промијенио поглед на поезију и пружио ми шансу да схватим шта сам пројуживала.

– До овог догађаја више сам вољела прозу него поезију, али сам схватила да и поезија може бити интересантна, поготово ако је пројављена добром изведбом и џлумом (уколико је то могуће). Први пут сам била у прилици да рецитујем нешто по мом избору пред џудликом, што ми се џакође свидјело.

– Сада ми се више свиђа овај факултет. ☺

У четвртном питању од студената се тражило да изнесу своје идеје за унапређење пројекта, за будуће генерације студената англистике, и /или шире. Мањи број студената није имао „неких специјалних приједлога“, а већина је предлагала више часова за припрему за наступ. Препоруке за још успешније спровођење пројекта рецитовања биле су бројне (545 речи укупно). Односиле су се највише на проширивање пројекта у сваком смислу, „да се што више људи ангажује и покаже шта умије, те да што више људи и присуствује и да свој допринос оваквом пројекту“. Неки студенти су показали свест о ширем друштвеном значају студентских јавних наступа, којих, по њима, нема довољно:

– Мислим да би било сјајно да се организује џакмичење за студенте који заиста желе да се активно даде овим или да се најравно мало удружење студената да да се чешће организују вечери поезије, и да на џај начин наш факултет допринесе развоју културе.

ДИСКУСИЈА

Кодирањем одговора студената на питања у упитнику дошло се до 69 кодова, сврстаних у 3 главне категорије овог квалитативног истраживања, које пружају одговоре на 3 формулисана истраживачка питања:

- 1) Мотивисаност и уживање студената због учешћа у пројекту рецитовања;
- 2) Развијање језичких, културолошких и личних компетенција;
- 3) Елементи рецитовања поезије на страном језику које треба унапређивати.

У тексту који следи размотриће се ове категорије истраживања појединачно.

МОТИВИСАНОСТ И УЖИВАЊЕ СТУДЕНАТА ЗБОГ УЧЕШЋА У ПРОЈЕКТУ РЕЦИТОВАЊА

На основу анализе бележака професора након опсервације понашања студената на часовима и поетском матинеу и одговора студената на питања у упитнику, посебно на прво питање, може се закључити да су студенти били изузетно мотивисани да учествују у овом пројекту, да су се ангажовали у приличној мери и да су у свим фазама пројекта уживали. Један од разлога за висок ниво мотивисаности, задовољства и ангажованости треба тражити у давању слободе избора текстова за рецитовање. Слобода избора је омогућила већу разноврсност, већу аутономност (више одговорности и доношења одлука) и већу сатисфакцију. Много студената је навело овај разлог због којег су уживали у пројекту рецитовања и финалном наступу. Чест одговор је био и да су уживали јер им се дала прилика да изађу из учионице, да се креативно изразе и јер су чули нове песме и гледали креативна извођења колега. И подршка колега кроз аплаудирање и савете утицала је на повећање самопоуздања студената након сваког извођења, те тако и на мотивисаност да даље увежбавају рецитовање.

Чак је и једина студенткиња која се изјаснила да није уживала у рецитовању због проблема са јавним наступом позитивно оценила пројекат и потврдила оправданост ангажовања свих студената:

– ...Морам да наћласим да је пројекат рецитовања добар пројекат, ово је лично мој субјективни доживљај који никако није типичан, јер као прво, изразио не волим поезију (са малим бројем изузетака), као друго, изразио не волим позориште и јавне изведбе ове врсте. Као треће, ћим од анксиозности (психијатријска дијагноза), ћа ми јавни наступи никада нису пријатни, поштово у комбинацији са преходно наведеним саварима које у мени изазивају изузетно негативне реакције (које никако нису уобичајене). Иако сам ово већ наменула, желела бих још једном да ћовучем јасну границу између мој личној, субјективној доживљаја као учесника у овом пројекту (који немају везе са самим пројектом, већ искључиво са лошом комбинацијом неких личних фактора) и објективних уписака везаних за целокупни проје-

кай̄. Од̄јек̄т̄ивно̄ њоворе̄ћи, њро̄јека̄й̄ је изузет̄но̄ добар, анӣажовао је чиӣавӯ ѡенерацӣјӯ с̄тудена̄й̄а који су се (ве̄ћином) одлично̄ ѡровели.

Одговори испитаника на прво и треће питање из упитника у великој мери се подударају са белешкама њиховог професора, организатора пројекта, и нуде одговор на прво истраживачко питање. Подаци указују на то да студенти сматрају своје искуство учешћа у пројекту рецитовања светске поезије на страном језику пред публиком изразито позитивним и вредним уложеног труда.

ЈЕЗИЧКЕ, КУЛТУРОЛОШКЕ И ЛИЧНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ СТУДЕНАТА

У пројекту рецитовања студенти су били изложени страном језику на часовима и ван њих и увежбавали су углавном три језичке вештине, читање, слушање и говорење. Четврта језичка вештина, писање, није била планирана да се развија у овом пројекту, али треба напоменути да су студенти који су иначе особити љубитељи читања и писања песама, било на матерњем било страном језику, истицали да их је пројекат још више мотивисао да интензивирају креативно писање код куће.

Није било изненађујуће да су студенти у упитнику показивали свест о побољшању исправног изговора и изражајног читања на енглеском, али је занимљиво да су ретки од њих изразили свест о напредовању кроз тихо, екстензивно читање и слушање на страном језику, које су сви морали обављати као домаћи задатак. Читање је укључивало интензивно на часу и екстензивно код куће (многе песме од којих је требало саставити ужи избор за сопствено рецитовање). Слушање је такође било интензивно слушање (и гледање) на часу (кроз рецитовање познатих и непознатих аутора и глумаца) и екстензивно слушање (и гледање) код куће. Комбиновано са фокусираним интензивним слушањем на часовима повећало је изложеност страном језику и неминовно доводило до његовог усвајања. Слушањем разних регистара осигуравао се квантитет, а у комбинацији са вежбањима фокусираним на језичку исправност и квалитет. Може се тврдити да се услед поменутих активности, генерално говорећи, усвајање језика дешавало код студената и да су развили бољи осећај за језик.

Говорење је било интензивно на часу и екстензивно код куће. Студенти су углавном препознали да у овом пројекту увежбава-

ју глас током рецитовања, обраћају више пажње на различите прозодијске елементе – интонацију, акценте, паузе, брзину изговарања, тон и мелодију. На сваком следећем говорењу поезије извођења свих студената била су боља. Понављањем, трудом и слушањем других и слабији студенти су своје интерпретације чинили мање монотоним, досадним или депресивним. Снимање сопственог рецитовања неки су препознали као делотворно. Преслушавајући сопствена извођења обављали су неформално вредновање, које неминовно развија критичко мишљење и усавршава вештину доношења закључака и процењивања квалитета.

Обогаћивање културолошке свести и знања кроз екстензивно читање и слушање поезије са различитих светских меридијана, коју су студенти могли сами да бирају а затим представе колегама, утицало је на студенте да се након овог пројекта, како сами наводе, много више интересују „за књижевност и поезију уопште“. Уживање у мултикултуралности студенти су потврдили и у својим предлозима да на оваквим догађајима учествују колеге са других филолошких одсека.

Од преносивих вештина студенти су највише унапредили самопоуздање у јавном наступу – у учионици, и на другим јавним местима⁸:

– Радо бих учесћивовала у сличним пројектима, јер су од изузетне корисности, не само за наше (будуће) јавне наступе, већ и за наш професионални живот.

Скоро сви студенти изразили су задовољство због читања на позорници и препознали значај извођења пред публиком и излазак из традиционалне учионице:

– Немамо јуно таквих дешавања а лијепо је бити дио једној таквој догађаја, јер се разликује од класичне наступе која с временом јошине досадна, јоседно ако сје студент четири године.

Многи студенти су уживали у слушању, гледању и учењу од колега. Овај податак говори у прилог примени вршњачке едукације и друштвеног конструктивизма у настави:

⁸ На пример, у методичкој пракси у наредном семестру када су сви ови студенти имали обавезу да држе тромесечни курс енглеског језика стварним полазницима.

– Уживала сам у различитим интерпретацијама мојих колеџа и посила касније заинтересована за различите видове поезије.

Узевши у обзир мали број часова са професором за припрему наступа (15), уз многе друге обавезе студената на факултету, одговор на друго истраживачко питање је да су студенти у релативно кратком временском року успели да унапреде језичке, културолошке и личне компетенције у одређеној задовољавајућој мери, с тим да и професор и студенти сматрају да се уз више труда свих учесника пројекта може достићи и напреднији ниво.

ЕЛЕМЕНТИ РЕЦИТОВАЊА ПОЕЗИЈЕ НА СТРАНОМ ЈЕЗИКУ КОЈЕ ТРЕБА УНАПРЕЂИВАТИ

Будући да је емотивна експресија варирала од студента до студента, увидело се да би за увежбавање ове вештине требало више времена и рада са студентима. За успешније и софистицираније рецитовање и извођење поезије неопходно би било више вежбања дисања, акцента, интонације, дикције, варирања висине гласа, темпа говора и мелодије. Требало би више увежбавати постизање сугестивности и лакоће израза. У томе би од велике користи били искусни рецитатори и/или глумци који би гостовали на неким од часова и у радионичком начину рада помагали студентима да усаврше своје рецитаторске компетенције.

Увидело се да би организовање такмичења и увођење награда могло бити потицајно за студенте да се још боље припреме за рецитовање пред публиком. Једна студенткиња је сличну врсту побољшања предложила:

– Мојо би се организовању и иласање публике, а најбоље ири изведбе биле би наирађене са дипломом.

Студенти су често истицали да треба више часова за припрему, да би било добро укључити студенте са других одсека и проширити публику ван кампуса. Двоје су рекли да би радо дошли следеће године да гледају млађе колеге како рецитију.

Само пет студената није исказало додатне предлоге за унапређење. Чињеница да се 80% студената (њих 20) потрудило да изрази конкретне сопствене идеје указује на њихову спремност да се усавршавају и мотивисаност да се активније ангажују кад би им се пружила прилика.

Својим садржајним одговорима студенти-испитаници јасно су исказали своју заинтересованост и веома позитиван став према оваквом пројекту, те велико задовољство због учешћа у њему. Похвале пројекта су биле претпостављене од стране аутора пројекта, али је свест студената о његовој занимљивости и корисности била изнад очекиване.

ОГРАНИЧЕЊА ИСТРАЖИВАЊА И ПРЕПОРУКЕ ЗА ДАЉА ИСТРАЖИВАЊА

Ово истраживање имало је за циљ да утврди делотворност рецитовања поезије код студената у ширем смислу и зато су одабране методе посматрања и испитивања путем упитника. Егзактнији степен развијености специфичних образовних компетенција требало би додатно мерити тестом, те праћењем и интервјуисањем појединачних студената након завршетка пројекта.

Упитник је садржао питање да ли би студенти поново учествовали у сличном пројекту рецитовања поезије на енглеском пред публиком, али у упитнику није било питања о томе да ли ће студенти у будућој наставној пракси користити поезију са ученицима, па би то питање ваљало додати у будућим упитницима.

Било би корисно истражити да ли, и у којој мери, студенти након завршеног студија и учешћа у пројекту рецитовања примењују поезију у свом наставном раду и каква су њихова искуства у томе.

Већина студената је на почетку пројекта рекла да нису рецитовали поезију пред другима још од основне школе. Овај податак може указати на то да се у средњим школама које су похађали студенти англистике Филолошког факултета у Бањој Луци, укључујући гимназију, не поклања пажња рецитовању поезије, било на матерњем било страном језику. Зато би у неком будућем истраживању било важно истражити у којој мери је то заиста тако, чиме је условљено и на који начин би се могло унапредити.

ЗАКЉУЧАК

Резултати емпиријског истраживања показују да је у раду са одраслим ученицима у академском контексту корисно и занимљиво укључити рецитовање у комуникативну наставу страног језика, будући да се тиме уз језичке, развијају и личне, културолошке и професионалне компетенције студената. По-

казује се да је студентима искуство прилично позитивно и делотворно јер развијају осећај за језик који уче, упознају се са литерарним одликама поетских текстова, проширују културолошка знања, стичу самопоуздање у јавном наступу и усавршавају личну експресију на страном језику. Након учествовања у пројекту рецитовања студенти су спремнији да у будућем наставном раду промовишу и користе поезију у оквиру наставе страног језика, помажући будућим ученицима да развијају склоност и љубав према овој врсти креативног изражавања.

Иако у савременом добу постоји безброј наставних техника за успешно овладавање страним језиком, рецитовање поезије на страном језику једна је од техника за коју се сигурно вреди посебно заложити. Повећана изложеност поезији кроз слушање и читање подразумева и већу изложеност језику, те непосредно усвајање синтаксе, прозодије и семантике страног језика. Слушање и читање поезије на часовима језика врло је различит начин коришћења поезије у настави од дискутовања о њој на часовима књижевности. Могла би се повући паралела са учењем језика и учењем о језику. Учење поезије кроз слушање и читање комплементарно је с учењем о поезији кроз дубинску литерарну анализу (*close reading*), која се углавном примењује на часовима англоамеричке књижевности на факултетском нивоу. Техника вежбања рецитовања поезије промовише екстензивно читање и експресивно вербално изражавање, не умањујући значај интензивног читања песама и разговора о поезији. Једна техника не искључује другу већ је допуњује. Ипак, у основи ова техника је другачији приступ обради поетског текста.

И белешке професора након посматрања понашања студената у пројекту рецитовања и коментари студената учесника у пројекту указују на то да вреди охрабривати наставнике страних језика да организују поетске догађаје на страним језицима. У припремама за јавни наступ, уз дату слободу избора текстова за рецитовање, студенти/ученици ће активно учествовати јер ће у таквом пројекту уживати, учити једни од других и усавршавати личне, језичке, културолошке и професионалне компетенције. У процесу рецитовања требало би их подржавати да комбинују своја осећања, ставове и културну свест са способношћу учења језика и кориштењем знања која им могу помоћи у њиховом укупном развоју. За успешност оваквог пројекта потребно је доста труда, времена и ангажованости и професора и

студената, али су образовни ефекти значајни и сатисфакција свих учесника на високом нивоу.

Важна импликација овог истраживања је скретање пажње будућим истраживачима учења и наставе страних језика на тесну повезаност језика и експресивног рецитованња поезије, те на потребу за већом сарадњом лингвиста, наставника страних језика и рецитатора. Многи лингвисти, књижевни критичари, методичари и наставници страних језика већ деценијама оправдавају и препоручују интегрисање књижевности у наставу страних језика и све је већи број научних чланака у овој области (Paran, 2008), па се ова сарадња чини и те како могућом. Важан предуслов је упознатост са савременом идејом принципијелног (информисаног) еклектицизма (Brown, 2002), која подразумева добро познавање досадашњих познатих теорија, филозофија, метода и техника везаних за подучавање страних језика и књижевности.

-
- ЛИТЕРАТУРА
- Јосифовић-Елезовић, (2017). Интегрисање књижевности у савремену постметодску наставу страног језика. *Лиџар*, XVIII (63), 223–244.
- Brown, H. D. (2002). English language teaching in the “post-method” era: Toward better diagnosis, treatment, and assessment. In: J. C. Richards & W. A. Renandya (Eds.), *Methodology in language teaching: An anthology of current practice* (9–18). New York: Cambridge University Press.
- Carter, R. & Long, M. N. (1991). *Teaching Literature*. Harlow, Essex, England: Longman Ltd.
- Josifović-Elezović, S. (2004). *Književnost u nastavi engleskog jezika kao stranog na univerzitetu* (neobjavljen magistarski rad). Filozofski fakultet, Banja Luka.
- Hall, G. (2005). *Literature in Language Education*. Basingstoke. UK: Palgrave Macmillan.
- Hughes, J. (2007). Poetry: A powerful medium for literacy and technology development (What Works? Research into Practice Research Monograph #7). Преузето са: <http://www.edu.gov.on.ca/eng/literacynumeracy/inpire/research/Hughes.pdf>.
- Larsen-Freeman, D. (2000). *Techniques and Principles in Language Teaching*. 2nd ed. Oxford: OUP.
- Nunan, D. (1987). *Language Teaching Methodology: A Textbook for Teachers*. New York: Prentice Hall.
- Paran, A. (2008). The role of literature in instructed foreign language learning and teaching: An evidence-based survey. *Language Teaching*, 41 (4), 465–496.

Shelley, P. B. A Defence of Poetry and Other Essays. The Project Gutenberg EBook of A Defence of Poetry and Other Essays, by Percy Bysshe Shelley, Release Date: April, 2004 [EBook #5428] Преузето са <https://www.gutenberg.org/files/5428/5428-h/5428-h.htm>

Widdowson, H. (1975). *Stylistics and the teaching of literature*. Harlow, Essex: Longman.

SANJA JOSIFOVIĆ-ELEZOVIĆ

UNIVERSITY OF BANJA LUKA
FACULTY OF PHILOLOGY
ENGLISH DEPARTMENT

SUMMARY

RECITING POETRY IN CONTEMPORARY EFL INSTRUCTION

The paper analyses the effects of reciting various poetic texts in a foreign language instruction at the advanced level, in order to improve linguistic, cultural, and personal competences of English language students. Contemporary foreign language teaching methodology is reviewed briefly, and the possibilities and consequences of using different poetic styles are considered, in the ways that successfully integrate foreign and native language, literature and culture, intensive and extensive reading in a foreign language. Final year students of English language and literature at the Faculty of Philology in Banja Luka participate in a project of reciting world poetry in English in front of an audience, within the compulsory subject Contemporary English Language 7. In this case study from the academic 2016/2017, the perceptions of 25 students of English language and literature and the observation notes of their professor, project leader, are critically analysed, after their participation in the recitation project. The aim of the study is to gain a better insight into the effectiveness of reciting poetry in a foreign language by university students, and in other contexts in which a foreign language is learned. In this qualitative research, the method of data interpretation is content analysis, and the data collection methods are observation and survey. The research instrument is a questionnaire with open-ended questions. The results show that by practicing reciting in a foreign language for a public appearance in front of colleagues and an audience, students can significantly improve their personal, linguistic, cultural, and professional competencies.

KEYWORDS: English as a foreign language; foreign language instruction; literature; poetry; project; recitation; students.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом Creative Commons Ауторство-Некомерцијално Међународна 4.0 (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial International 4.0 licence (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).